

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1



Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

враховувати культурний та історичний контекст, у якому формувалася правова спадщина, а також практики та традиції, що сформувалися в цьому контексті.

Крім того, антропологічний підхід дозволяє вивчити роль правової спадщини в формуванні та зміні культурних та соціальних практик, які відображають ставлення суспільства до права та його ролі в різних сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Оборотов Ю. М. Традиції та інновації у правовому розвитку. Психологія і суспільство. 2004. № 1. С. 15–42.
2. Гудима Д. Філософсько-антропологічний підхід – методологічний фундамент сучасної юридичної науки. Проблеми філософії права. 2003. Т. 1. С. 122–125.
3. Авраменко Л. В. Місце поняття «наступність» у категоріальному апараті теорії права. Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. Харків : Нац. юрид. академія України. 2006. Вип. 82. С. 3–10.

Ключові слова: правова спадщина, нормативність у правовій спадщині, процесуальність у правовій спадщині, антропологія правової спадщини, методологічні підходи до правової спадщини.

Key words: legal heritage, normativity in legal heritage, procedure in legal heritage, anthropology of legal heritage, methodological approaches to legal heritage.

КОБКО-ОДАРІЙ ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук*

ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЩОДО ПИТАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ЄДНОСТІ ТА ЗОВНІШНЬОГО ВИРАЖЕННЯ

Завдання поглибленої теоретичної розробки проблем освоєння правової спадщини іноді висувається перед ученими. Тим часом фундаментальних досліджень, де теоретично узагальнювалися б складні питання щодо основних проблем, закономірностей та механізмів успадкування права в сучасному світі досі майже немає. Адже дослідження правової спадщини має важливе і теоретичне (глибше пізнання правових явищ), і практичне (вдосконалення правотворчого процесу, шляхи та способи реформування права) значення.

Аналізуючи стан наукових розробок із зазначеної тематики, ми виявили, що немає комплексних робіт щодо сутності та змісту правової спадщини. Взагалі питання правової спадщини вивчений дуже слабо, але в правовій науці все ж таки є кілька робіт, які торкаються окремих теоретичних моментів правової спадщини. Зокрема йдеться про роботи таких вчених як: Л. В. Авраменко, В. В. Завальнюк, С. М. Молчанова, Ю. М. Оборотов.

Метою нашого дослідження є розкриття сутності та змісту такої правової категорії як правова спадщина, виявити її характерні риси та розглянути її склад.

Щоб успішно висвітлити тему нашого дослідження, більш логічно, на наш погляд, розпочати роботу з визначення правової спадщини, щоб внести ясність про що йтиметься у роботі. Слід зазначити, що визначень правової спадщини у вітчизняній літературі налічується лише кілька, оскільки ця тема поки не знаходить належного відображення у працях вчених-правознавців.

Так, дослідник В. В. Завальнюк вважає, що «це сукупність зв'язків, відносин та результатів правового розвитку минулих історичних епох у рамках кожної правової культури та правової системи. Воно втілено у сукупності правових цінностей, з яких існує і розвивається право» [1, с. 10].

На нашу думку, правова спадщина – це сукупність духовних, історично-сталих зв'язків, відносин, результатів юридичної діяльності протягом усіх історичних епох, котрі забезпечують трансляцію та прийняття минулого правового досвіду, а також забезпечують орієнтацію життєдіяльності людей на зміцнення історичних і правових цінностей.

Вважаємо, що правова спадщина виступає соціальним сьогоденням, яке з одного боку має певний результат розвитку, а з другого – вказівку на майбутнє. Воно дозволяє характеризувати внутрішній стан конкретної правової системи суспільства. Визначає самобутність, оригінальність права окремої держави.

Правова спадщина є об'єктивною правовою реальністю, досвідом соціальної правової діяльності, зафіксований у матеріальних та духовних здобутках. Це праця, наприклад, попередніх законодавців, що виступає як щось дане для чинних законодавчих органів, які пов'язані в процесі правотворчості не тільки об'єктивними законами суспільного розвитку, а й системою законодавства, яку вони не можуть довільно перекоструювати.

Правова спадщина, як ми бачимо, є складним правовим явищем, якому на наш погляд, притаманні такі ознаки:

- історичність;
- статичність (існує як певна даність);
- має постійний характер і звернена лише до минулого (через наступність зв'язків у праві звернена й до майбутнього);
- ґрунтується на етнічних та культурно-історичних засадах національної правової культури;
- є частиною правової культури;
- виробляється вченими, ідеологами, учасниками правових відносин та народом в цілому;
- є основою для подальшого прогресивного розвитку (позитивні моменти) національної правової системи країни;
- є результатом державно-правового розвитку;
- несе у собі зв'язок сьогодення з минулим;
- включає як негативні, так і позитивні правові моменти;

- є базисом для наступних зв'язків;
- носить колективний характер;
- спрямована на збереження індивідуальності та самобутності національної правової системи;
- не має тимчасових кордонів.

Слушно в даному контексті навести слова Л. Авраменко, яка вважає, що «запропоновані підходи до розуміння правової спадщини акцентують увагу на тому, що правова спадщина виражає історичний рух правової системи. Позитивним у таких підходах є те, що правова спадщина розуміється як певні зв'язки, взаємовпливи, що мають місце всередині правової культури, правової системи. Будь-яка правова система базується на правовій спадщині й одночасно творить її. Це показник правової культури, що входить в конкретну правову систему як складовий елемент її ідеологічної підсистеми. Концепція правової спадщини народів становить собою логічне відбиття на національному рівні концепції всесвітньої правової спадщини» [2, с. 8].

Правова спадщина неоднорідна і це багато в чому зумовлено історичним розвитком країни, її залежністю чи незалежністю. І тут постає питання – а з чого ж складається правова спадщина? Із цього приводу існує кілька точок зору.

На думку відомого вітчизняного науковця Ю. М. Оборотова, правова спадщина включає сукупність зв'язків, відносин і результатів правового розвитку минулих історичних епох в межах окремо взятої цивілізації, правової культури, правової сім'ї або правової системи. Правова спадщина втілена в різноманітних правових цінностях, закладених в основі кожної правової цілісності, за допомогою яких існує, функціонує і розвивається право. В першу чергу стан правової спадщини знаходить своє вираження в правовій культурі, отримуючи своє відображення в правовій нормативності і різних видах юридичної діяльності [3, с. 5].

На наш погляд у складі правової спадщини варто окремо виділяти наступні елементи: правовий досвід, правові цінності, правові звичаї, правові традиції, законодавчу базу, правовий матеріал, що раніше рецептується або створюється, а також релігійне право (у країнах з дуалестичною системою права, напр. Індія, Ізраїль), наукові теорії та доктрини.

Також, на нашу думку, склад правової спадщини можна визначити застосувавши до нього філософську категорію «значущості». А саме пропонуємо також виділяти наступні частини у складі правової спадщини: а) шкідливі, гальмують прогрес і тому вимагають безумовної ліквідації (елементи, які несумісні з сутністю нового права, з новим політичним курсом, що не узгоджуються з поточними завданнями держави, гальмують суспільний розвиток); б) тимчасові, які необхідні для розвитку нового, що сприяє зміцненню останнього і тому потребує збереження на певний термін (елементи правової надбудови, які нейтральні до нового політичного курсу держави); в) безумовно необхідні для подальшого прогресу, що означає у разі втрати, припинення розвитку та прогресу (складається з тих цінних досягнень минулого,

позитивних елементів старого права, які необхідні для подальшого його розвитку, які піднімають право на новий рівень). Перенісши цю конструкцію на правову спадщину, у ній можна виділити три відповідні частини: негативну, нейтральну і позитивну (прогресивну).

Таким чином, правова спадщина – це соціальне сьогодення. Воно, з одного боку, певний результат розвитку, з другого – вказівка на майбутнє. Як наслідок правова спадщина є: а) результат державно-правового розвитку країни; б) результат, який є основою подальшого розвитку національного права; в) результат, з якого можна проводити вибір потрібних елементів.

Правова спадщина дозволяє характеризувати внутрішній стан конкретної правової системи суспільства. Воно визначає самотуність, оригінальність права окремої держави, окремої правової системи.

Таким чином можна констатувати, що розвиток правової системи суспільства відбувається за рахунок ресурсів, які були накопичені у ході історичного розвитку. Інакше кажучи, правова спадщина багато в чому визначає напрями сучасних правових процесів. І просто неможливо не погодитися з висловлюванням Ю. П. Лободи, що «кожен народ, який у своєму розвитку дійшов до державно-правових форм організації соціального гуртожитку, є носієм власної... правової спадщини, що поряд з іншими ознаками становить її етнонаціональну ідентичність та самотуність» [4, с. 84].

Список використаних джерел:

1. Завальнюк В. В. Правові традиції та антропоцентричне розуміння правової реальності. Митна справа. 2014. № 4 (94). С. 7–16.
2. Авраменко Л. В. Місце поняття «наступність» у категоріальному апараті теорії права. Проблеми законності : Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2006. Вип. 82. С. 8–12.
3. Оборотов Ю. М. Правова спадщина та правові традиції як фундамент розвитку права України. Актуальні проблеми держави та права. 2004. Вип. 22. С. 4–9.
4. Лобода Ю. П. Проблема правової ідентичності або для чого потрібна категорія правової традиції. Південноукраїнський правовий журнал. 2008. № 4. С. 84–89.

Ключові слова: правова спадщина, правова культура, правові цінності, історичний зв'язок, правова система, ідентичність і самотуність.

Key words: legal recession, legal culture, legal values, historical connection, legal system, identity and self-sufficiency.

Тіщенко Юлія Валеріївна Елементи міфологічного світогляду у правосвідомості сучасної людини	50
Бальжик Ірена Анатоліївна Захист прав людини під час сучасної війни	54
Рязанов Михайло Юрійович Нормативний та процесуальний аспекти правової спадщини: антропологічний підхід	57
Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна Правова спадщина: щодо питання внутрішньої єдності та зовнішнього вираження	59
Кравченко Сергій Петрович Правовий текст як образ лінгвістичного буття права	63
Чувакова Ганна Михайлівна Соціальні аспекти категорій норма-аномалія	66
Кормич Анатолій Іванович Витоки концепції глобального неуправління та її науковий і практичний потенціал	69
Serebro Mykhailo Technological trends in legal practice	72
Антошина Ірина Володимирівна Інформація і право: діалектика взаємозв'язку	74
Скуріхін Сергій Миколайович Етологічний аналіз ресурсів влади	77
Іванченко Ольга Миколаївна До питання співвідношення легітимності права та правової культури в Україні	80
Дудник Руслана Миколаївна Місце гендерного права у системі права України	84
Іванчук Віра Євстафіївна Моніторинг формування професійної правової культури у майбутніх юристів	86
Ковбасюк Степан Валерійович Інституційний підхід в методології державознавства	88
Войткова Аліса Вікторівна Особливості та шляхи реалізації функції оборони України як морської держави	91
Лук'ячук Ольга Вікторівна Статичний та динамічний підходи в інтерпретації права	94
Одарій Віктор Віталійович Порівняльно-правовий метод у застосуванні права	96
Грезіна Олена Миколаївна Етичні аспекти забезпечення якості освітнього процесу в контексті захисту прав учасників освітнього процесу	99